

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Författare: Jesper Roine*

Om gruppen

Kristina Persson, minister för Strategi och framtidsfrågor samt nordiskt samarbete har inrättat tre analysgrupper med uppgift att bistå kansliet för strategi och framtidsfrågor i dess arbete med regeringens framtidsarbete. De tre analysgrupperna är Arbetet i framtiden, Grön omställning och konkurrenskraft samt Global samverkan. Varje grupp arbetar i frihet under ledning av två ordföranden. Resultaten ska kommuniceras löpande med regeringen som i sin tur kan föra in förslagen i det löpande arbetet inom Regeringskansliet.

Grupperna arbetar självständigt och dess förslag representerar inte nödvändigtvis regeringens syn eller ställning. Denna PM har tagits fram till analysgruppen, som underlag för gruppens diskussion om framtidens policy.

Ordförande för gruppen är Annelie Nordström och Klas Eklund. Därutöver består gruppen av åtta ytterligare ledamöter

Ledamöter

Anna Breman, Swedbank
Pontus Braunerhjelm,
Entreprenörskapsforum
Eva Mörk, professor Uppsala
Universitet
Jesper Roine, professor
Handelshögskolan
Luciano Astudillo, Malmö
kommun
Åke Svensson, vd Teknikföretagen
Åsa-Pia Järliden, LO
Azita Shariati, vd Sodexo Sverige

Huvudsekreterare

Dr Katinka Hort

Globaliseringen och inkomstfördelningen

Hur ser sambanden ut mellan globalisering och inkomstfördelning? Efter en inledande precisering av begreppen ges i denna rapport en kort översikt av utvecklingen både historiskt och de senaste årtiondena. Därefter diskuteras hur de två fenomenen kan relateras till varandra och vad vi vet om förhållandena mellan dem, empiriskt och teoretiskt. Huvudfokus ligger på de konsekvenser som globaliseringen kan förväntas få på inkomstfördelningen i framtiden via ändrade förhållanden på arbetsmarknaden, globalt och nationellt.

Inledning

I den samhällsekonomiska debatten finns ett antal begrepp som syftar på breda förändringar och stora utmaningar som spänner över ett stort antal områden. Det gäller exempelvis begrepp som migration, global uppvärmning, demokratisering och säkerhetspolitik. Sådana begrepp är ofta problematiska som bas för sakliga diskussioner då deras omfång gör att de rymmer många aspekter och ger plats för olika tolkningar. Inte desto mindre måste vi i praktiken förhålla oss till dem då de ofta används för att ”förklara” utvecklingen och spekulera om framtiden.

Den här texten handlar om två sådana begrepp: ”globalisering” och ”inkomstfördelning”. Tanken är att ge en mycket kort översikt av utvecklingen inom respektive område både historiskt och de senaste årtiondena för att sedan diskutera hur de två fenomenen kan relateras till varandra, vad vi vet om förhållandena mellan dem, och hur de påverkar olika politikområden.

Till att börja med behöver begreppen preciseras. Många debatter om i vilken mån globalisering ska ses som något bra eller dåligt kan bara förstås i ljuset av att debatttagarna i själva verket pratar om olika saker. Det gäller även många diskussioner om vad som hänt med inkomstfördelningen på senare tid.

* Jesper Roine är professor i nationalekonomi vid SITE, Handelshögskolan och ledamot i gruppen. Analyser och slutsatser i denna rapport svarar för författaren själv för. Rapporten har tagits fram till underlag för diskussion inom analysgruppen.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Till exempel är ofta kritiken mot globalisering sammanblandad med kritik mot ”kapitalismen” eller mot vad man ser som korrupta politiker i internationella samarbetsorganisationer (se Easterly, 2006 och Rodrik, 1997).

På liknande sätt har diskussionen om vad som hänt med inkomstfördelningen de senaste årtiondena förvirrats av en oförmåga att skilja på till exempel inkomstskillnader inom länder jämfört med skillnader mellan länder (se till exempel Rogoff, 2014).

Begreppet ”globalisering” syftar här på *de ökade flöden av varor och tjänster, människor och kapital, information och teknologi mellan länder som följt av teknologiska framsteg inom transport-, informations- och kommunikationsteknologi samt en rad politiska beslut*. Globalisering är således en process som styrs *både* av nya teknologiska möjligheter *och* politiskt fattade beslut. Kostnaden för att transportera en vara kan gå ner men ett politiskt beslut om höjda tullar kan öka den i samma utsträckning. En person kan ha möjligheten att täcka kostnaden för att flytta från ett land till ett annat men regleringar kan göra att personen ändå nekas inträde i landet. Information skulle i princip kunna flöda fritt men en stat kan försöka skapa restriktioner för vilken information som tillåts, och så vidare.

Detta betyder att globalisering är en process som styrs av dessa två krafter; våra ökade teknologiska möjligheter att koppla ihop världen och ett lands kollektiva politiska vilja att låta det ske. Kopplingen till både teknologi och institutionella aspekter är också viktig att ha i åtanke när man diskuterar orsakssamband. I många fall är globaliseringseffekten en direkt konsekvens av en teknologisk möjlighet och man skulle därför kunna argumentera för att teknologin är den ”grundläggande orsaken” till en förändring. Men samtidigt är det skillnad på att t ex mäta hur många uppgifter som faktiskt flyttas till andra länder och den teknologiska möjligheten att göra en sådan flytt. Det kan således vara relevant att prata om globaliseringseffekter bortom teknologisk förändring.

Vad gäller begreppet ”inkomstfördelning” har det också en rad olika möjliga innebörder. Till att börja med är det viktigt att skilja på utvecklingen *mellan* länder och den *inom* länder. Efter ungefär 200 år av ökade skillnader är den breda trenden av allt att döma att skillnaderna *mellan* länder faktiskt har minskat de senaste årtiondena (se t ex Anand och Segal, 2008, eller Milanovic, 2012 för översikter). Inkomstskillnaderna inom länderna tycks dock ha ökat i de flesta länder, i synnerhet inom OECD. Globalt sett är ett antal Latinamerikanska och Afrikanska länder de viktigaste undantagen där inkomstskillnaderna minskat.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Vidare finns en lång rad konceptuella val och avvägningar som måste göras. Ett är om man ska se till sammanfattande fördelningsmått eller fokusera på olika delar av fördelningen. Andra är om man ska se till skillnader i arbetsinkomster eller sammanlagda inkomster, inkomster före eller efter skatt och transfereringar, individuella inkomster eller hushållsinkomster och så vidare. I princip skulle dessa mått kunna utvecklas på olika sätt. Ser man till Sverige sedan 1980 är den övergripande bilden dock att oavsett vilket mått man väljer så har inkomstskillnaderna trendmässigt ökat. Generellt sett har förändringarna varit störst i fördelningens topp och de har drivits mest av ökade kapitalinkomster.

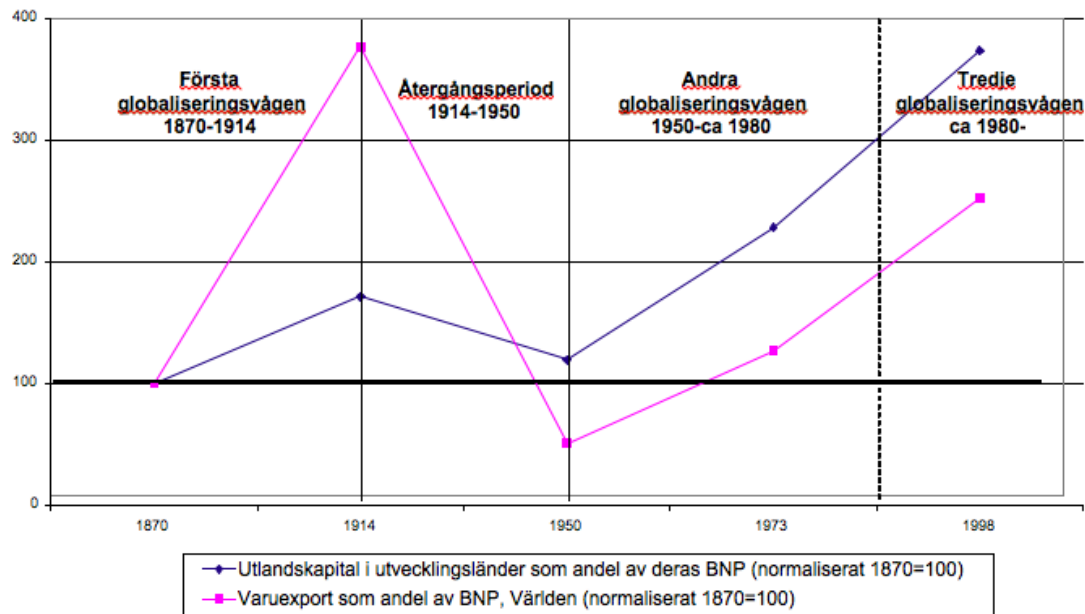
1. Globalisering i historiskt perspektiv

Globaliseringen är inte något nytt fenomen. Ofta poängteras att världen under perioden mellan cirka 1870 och 1914 i många hänseenden var lika globaliserad som världen är idag. Under denna så kallade ”första globaliseringsvåg” skapade en kombination av fallande transportkostnader och handelsliberal politik flöden av varor, kapital och människor som var mångdubbelt större än någonsin tidigare i historien (se t ex Maddison, 2001 och figur 1 nedan).

Under perioden 1914 till 1950 gick många av indikatorerna på globalisering dock tillbaka till nivåer som till och med var lägre än före 1870. Denna tillbakagång drevs helt av politiska beslut då teknologiska förändringar, som gjorde transporter allt billigare och möjligheterna till kommunikation bättre, snarare utvecklades snabbare under denna period än före första världskriget.

Efter andra världskriget blev politiken alltmer handelsvänlig igen. Resultatet blev att mycket av tullar och andra handelshinder gradvis togs bort, men inom vissa segment fanns restriktioner kvar som resulterade i att handelsmönstren på många sätt såg olika ut jämfört med perioden före första världskriget. Den största skillnaden låg i den kraftigt ökade handeln mellan industrialiserade länder, snarare än handel mellan industrialiserade länder och utvecklingsländer.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Perioden efter andra världskriget kännetecknas av en gradvis ökning mot en mer globaliserad värld, som följd av både teknologiska förändringar och politiska beslut. Samtidigt menar många att globaliseringen de senaste decennierna tagit sig så annorlunda uttryck att det finns skäl att prata om en ny (tredje) globaliseringsvåg (Världsbanken, 2002, kapitel 1; Freeman, 2008).

Denna tredje och fortfarande pågående globaliseringsperiod kännetecknas av *fyra stora förändringar* i jämförelse med tidigare perioder. För det första har de utvecklingsländer som deltar i den globala ekonomin skiftat från att i huvudsak exportera råvaror och jordbruksprodukter till att exportera (arbetskraftsintensiva) tillverkningsvaror. Omkring 1980 var exportens varuandel cirka 25 procent i världens utvecklingsländer. I slutet av 1990-talet hade den stigit till runt 80 procent. För det andra har internationella flöden av arbetskraft och kapital, som var relativt små under den andra globaliseringsvågen, ökat kraftigt. För det tredje har den globalt integrerade ekonomin vuxit enormt genom Kinas och den forna Sovjetunionens övergång till marknadsekonomi och Indiens marknadsreformer. Tidigare var den globalt integrerade ekonomin begränsad till att omfatta ungefär hälften av världens befolkning i OECD länderna, Sydamerika, Afrika, Mellanöstern och delar av Asien. I dag omfattar den nästan hela världens befolkning. I siffror betyder det att arbetskraften på den globala arbetsmarknaden ökat från ungefär 1,5 miljarder till nära 3 miljarder personer. Även om man tar hänsyn till att utvidgningen av den globalt integrerade ekonomin också fört in dessa länders kapital, och ett växande kapital, så har förändringen inneburit att kvoten mellan

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

kapital och arbete minskat kraftigt. Konsekvensen är att kapital, globalt sett, blivit dyrare relativt arbetskraft (se t ex Freeman 2006, 2008). En fjärde aspekt som ofta poängteras är att informations- och kommunikations teknologi ökat möjligheterna att flytta en rad arbetsuppgifter som tidigare varit lokala ("trade in tasks", se t.ex. Feenstra och Hansen, 1996). Digitalisering har gjort att allt ifrån telefonbaserade tjänster och administrativa uppgifter till programmering och en rad mer "avancerade" uppgifter bokstavligt talat kan utföras från andra sidan jorden. Digitaliseringen har också möjliggjort en globaliserad kapitalmarknad. Vidare har den resulterat i en väsentligt snabbare spridning av information och teknologiskt kunnande. Detta har gjort att flera utvecklingsländer snabbt kunnat närma sig den teknologiska fronten inom ett stort antal områden. Det har i sin tur resulterat i ökad global konkurrens, inte bara inom låglönesektorer utan i princip på alla nivåer. I en jämförelse mellan den tidigare globaliseringen och vad som har hänt de senaste decennierna så kan man säga att globalisering tidigare betydde sänkta transportkostnader för framför allt varor, men att detta nu skiftat till information i bred bemärkelse (se t ex Grossman och Rossi-Hansberg, 2006a).

Ser man till utvecklingen i Sverige kan man säga att vi trendmässigt följt det globala mönstret, men att vi sedan länge varit mer öppna och globaliserade än de flesta andra länder. Sverige har varit skolboksexemplet på vad som brukar benämnas "en liten öppen ekonomi". Tabellerna nedan illustrerar Sveriges position i jämförelse med USA, Tyskland och Frankrike under 1900-talet.

Tabell 1. Utrikeshandelns andel av BNP i Sverige, Frankrike, Tyskland och USA, 1900–2004 (procent).

	Sverige	Frankrike	Tyskland	USA
1900	40.1	53.8	29.9	13.2
1929	31.7	22.8	28.3	9.6
1960	30.3	16.5	24.6	7.9
1980	45.0	31.6	33.7	12.7
2004	88.9	57.5	76.6	26.6

Källa: Roine, Vlachos och Waldenström (2008)

Tabell 2. Finansiell globalisering i Sverige, Frankrike, Tyskland och USA, 1980-2004 (procent).

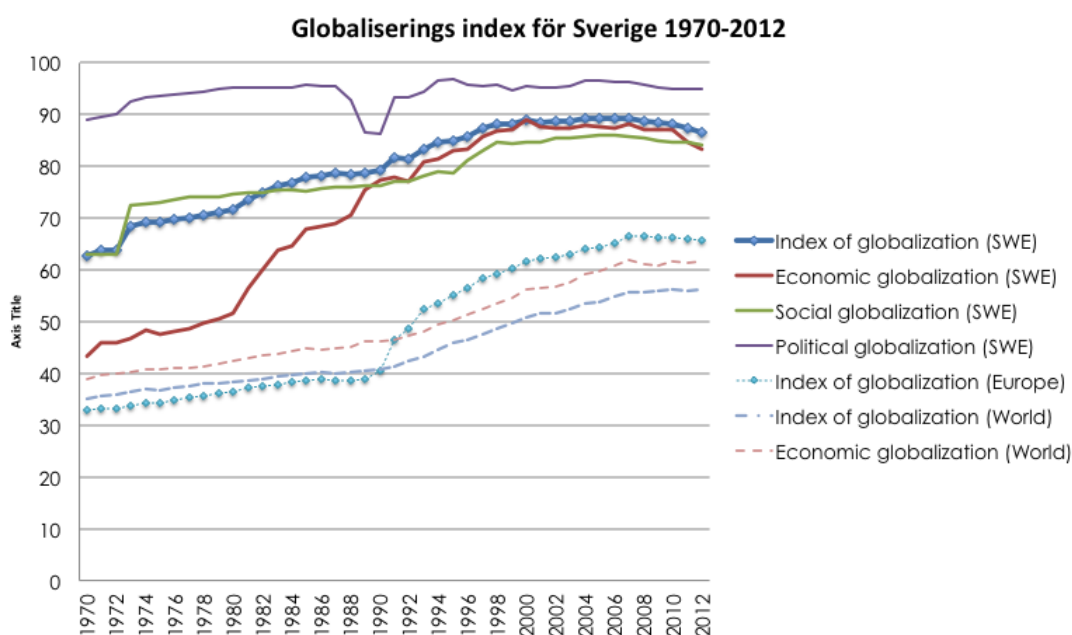
Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

	Sverige	Frankrike	Tyskland	USA
1980	53.5	67.8	59.2	40.9
1990	149.5	131.5	118.6	80.1
2004	436.4	418.1	326.2	190.7

Finansiell globalisering mäts här som värdet av balanserna av in- och utgående direkt- och portföljinvesteringar dividerat med BNP. Källa: Lane och Milesi-Feretti (2006).

Systematiska jämförelser mellan Sverige och andra länder stärker denna bild ytterligare. Sedan början av 2000-talet publiceras ett globaliseringsindex för ett stort antal länder som väger samman ett lands ekonomiska, sociala och politiska globalisering (se Dreher, 2006 för detaljer). I Figur 2 syns tydligt att världen gradvis blivit allt mer globaliserad sedan 1970. Av figuren framgår också att Sverige var mera globaliserat redan på 1970-talet men också att ökningen här var snabbare under framförallt 1980- och 1990-talen än i resten av världen. Det gäller speciellt den ekonomiska globaliseringen. Intressant är dock att notera att Sverige backat något det senaste decenniet. För Sverige var måtten på ekonomisk globalisering som högst runt 2000. Tillbakagången på senare år drivs framförallt av komponenten ”dolda handelshinder”. Totalt sett är Sverige dock fortsatt bland de mest globaliserade länderna i världen.

Figur 2. Globaliseringsindex och dess komponenter i Sverige 1970-2012

Källa: Egna beräkningar baserat på KOF-data

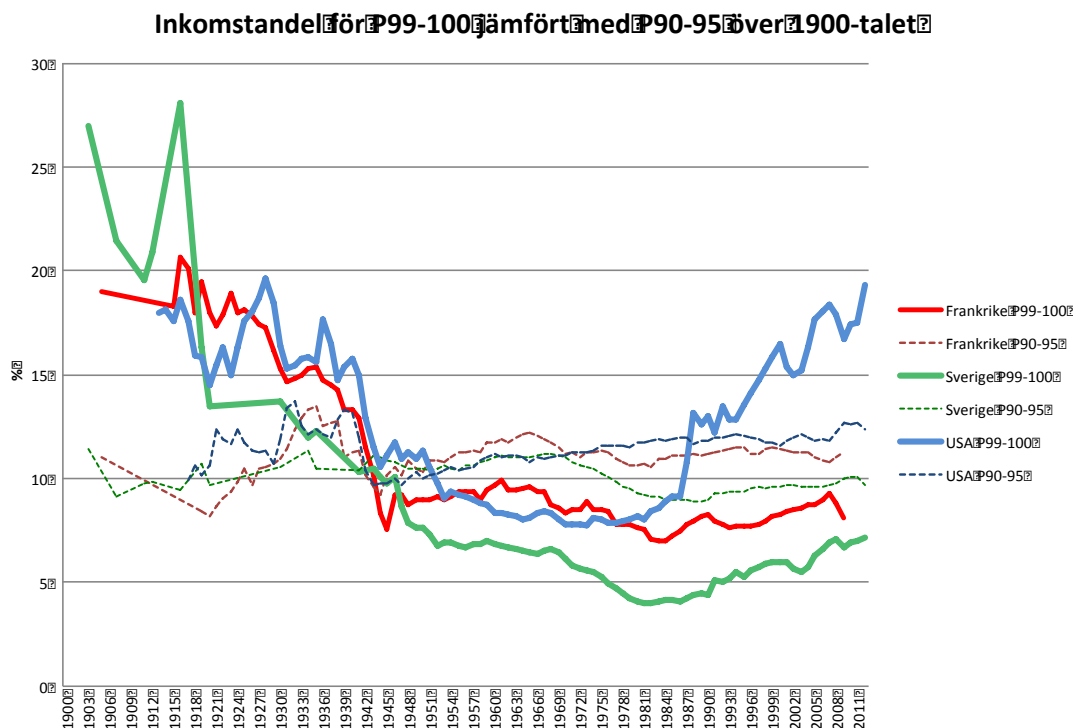
2. Inkomstfördelning i historiskt perspektiv

Forskning de senaste åren har kraftigt förbättrat vår bild av inkomstfördelningens utveckling under 1900-talet. Det finns många detaljer som är viktiga (se Roine och Waldenström, 2015 för en översikt) men den relativt entydiga bilden som framträder är att inkomstskillnader (före skatter och transfereringar) över 1900-talet i de flesta OECD-länder trendmässigt minskade fram till omkring 1980. Därefter har skillnaderna ökat. Utvecklingen efter 1980 kan mycket grovt sammanfattas som att inkomstskillnaderna procentuellt sett ökat kraftigt i de anglo-saxiska och nordiska länderna medan ökningarna varit klart mindre i flera kontinentaleuropeiska länder. Ökningarna i de nordiska länderna har dock skett från en betydligt lägre nivå än i de anglo-saxiska länderna. Det betyder att Norden snarast konvergerat mot en europeisk nivå medan inkomstskillnaderna i Storbritannien och USA divergerat från densamma.

Ett genomgående drag i alla länder där skillnaderna ökat är att de största förändringarna skett i toppen av fördelningen och att ökningarna varit särskilt kraftiga i fördelningens yttersta topp. Figur 3 nedan illustrerar dessa poänger med hjälp av måttet på hur stor andel av de totala inkomsterna som tillfallit den högsta procenten i inkomstfördelningen, betecknad (P99-100) respektive gruppen strax under som betecknas P90-95 i Sverige (Norden), Frankrike (Kontinentaleuropa) och USA (Anglo-Saxiska länderna).

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Figur 3. Inkomstskillnader över 1900-talet i Sverige, USA och Frankrike. Toppinkomstandelar före skatt och transfereringar.

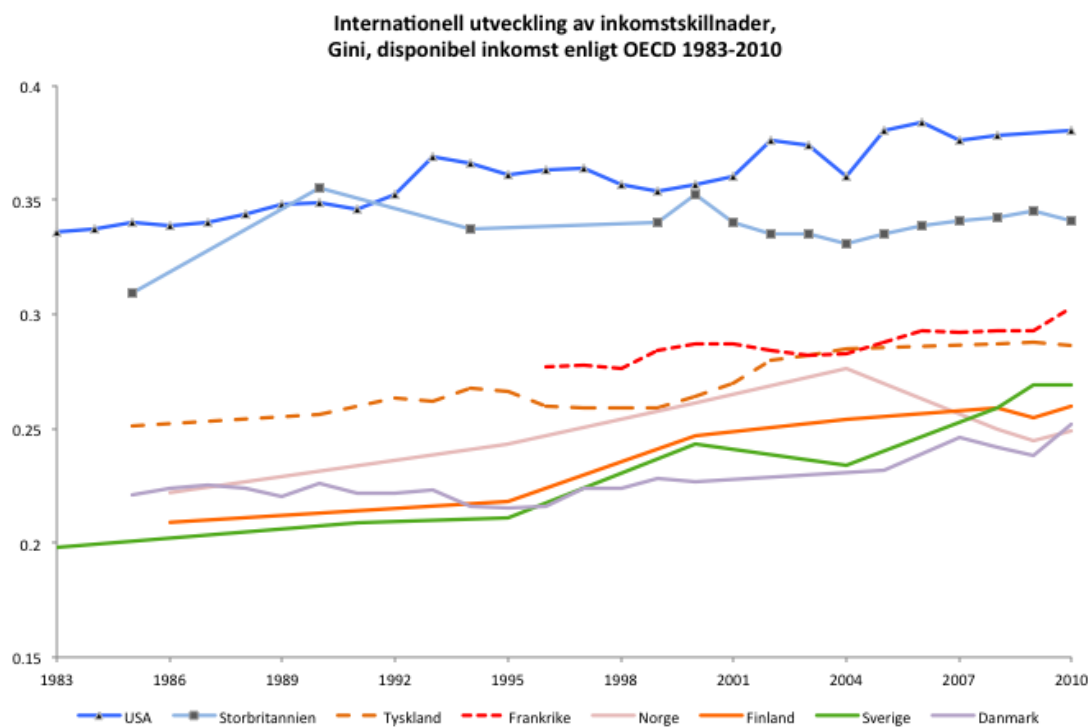

Källa: Roine och Waldenström (2015); data från World Top Income Database (WTID).

Historiska data är begränsade till inkomster före skatt och transfereringar och till toppen av fördelningen. För senare decennier är datatillgången betydligt rikare, vilket tillåter en mängd olika mått. Det vanligaste sammanfattande måttet, Ginikoefficienten, mätt i termer av disponibel inkomst, har enligt OECDs siffror ökat i de flesta länder. Figur 4 visar trender och nivåskillnader i USA och Storbritannien, Frankrike och Tyskland, samt i de nordiska länderna.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Figur 4. Internationell utveckling av inkomstskillnaderna 1983-2010. Gini avseende disponibel inkomst

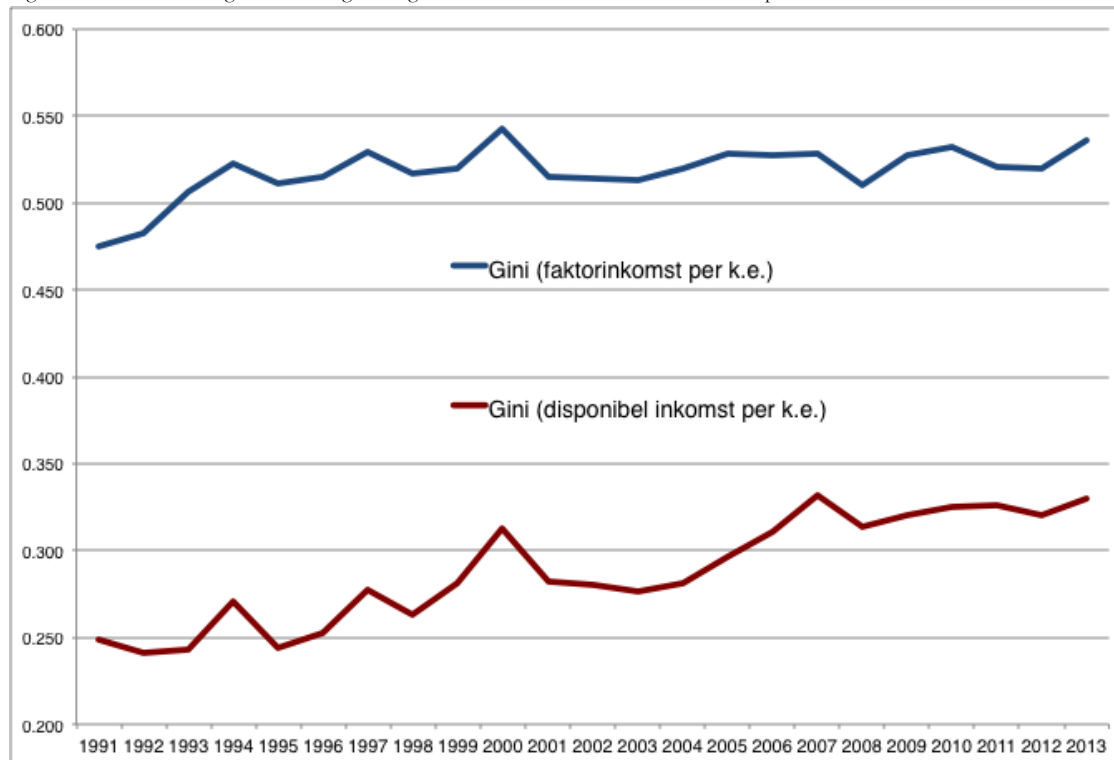

Källa: Figur från Roine (2013); data från OECD

Ser man lite närmare på utvecklingen i Sverige kan ett antal faktorer noteras. Det handlar dels om vilka komponenter i inkomstfördelningen som drivit förändringarna i inkomstfördelningen, dels om skillnader i detta avseende mellan Sverige och andra länder. En första intressant detalj framkommer i figur 5 som visar Ginikoefficientens utveckling för två olika inkomstmått, faktorinkomst och disponibel inkomst. Figuren visar utvecklingen *inte* har drivits av förändringar i faktorinkomster. Gini för faktorinkomster har i princip varit oförändrad sedan mitten av 1990-talet. Förändringarna kommer främst ifrån förändringar i disponibel inkomst.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

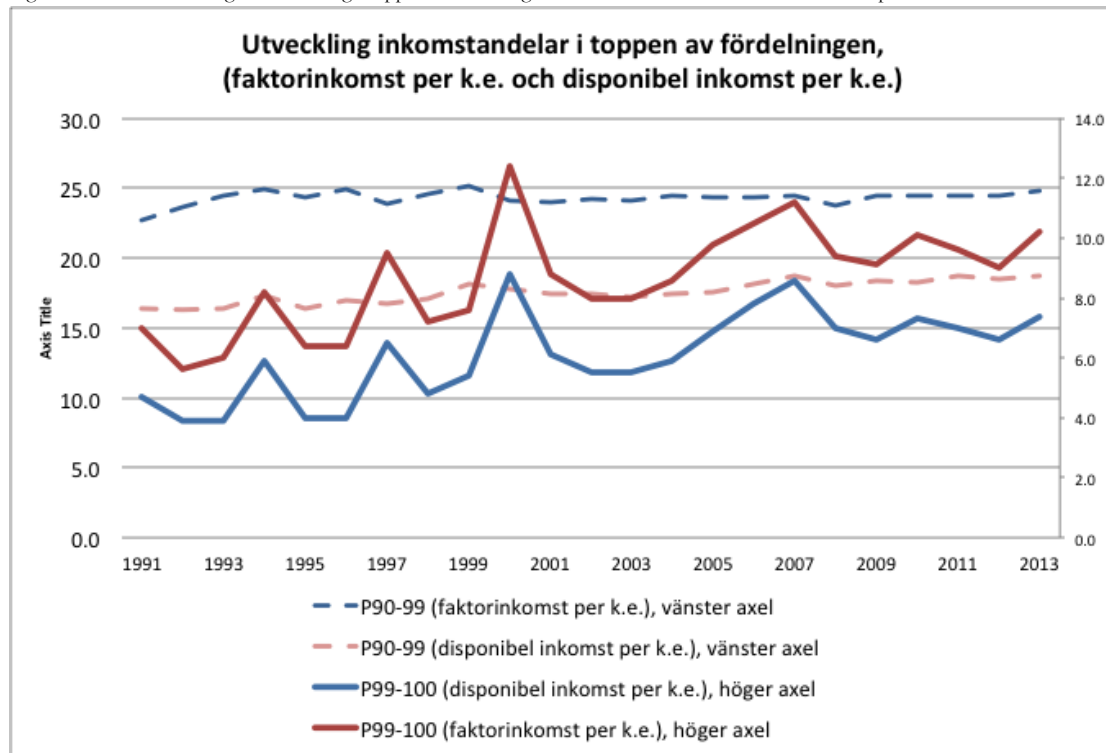
Figur 5. Inkomstfördelningens utveckling i Sverige. Skillnader mellan faktorinkomst och disponibel inkomst 1991-2013.

Källa: SCB, HEK (inkomster per konsumtionsenhet i familjehushåll).

Figur 6 visar samma mått men fokuserar på utvecklingen i toppen av fördelningen. Här kan två saker noteras. För det första framkommer att mycket av ökningen i toppinkomstandelen drivs av ökningarna i topp-1 gruppen (jämför med figur 3 ovan). För det andra ökar topp-1-gruppens inkomstandel inte bara med avseende på den disponibla inkomsten utan även för faktorinkomsten. Medan faktorinkomstandelen för P90-P99 (liksom faktorinkomst-gini) varit oförändrad sedan 1995 har faktorinkomstandelen för P99-100 ökat med ungefär två procentenheter (från ca 7 till ca 9 vilket är en 30 procentig ökning). Detta tyder på en ”marknadseffekt” som bara visar sig i den yttersta toppen, vilket i sin tur kan vara viktigt för förståelsen av bakomliggande mekanismer.

Figur 6. Inkomstfördelningens utveckling i toppskikten i Sverige. Skillnader mellan faktorinkomst och disponibel inkomst 1991-2013

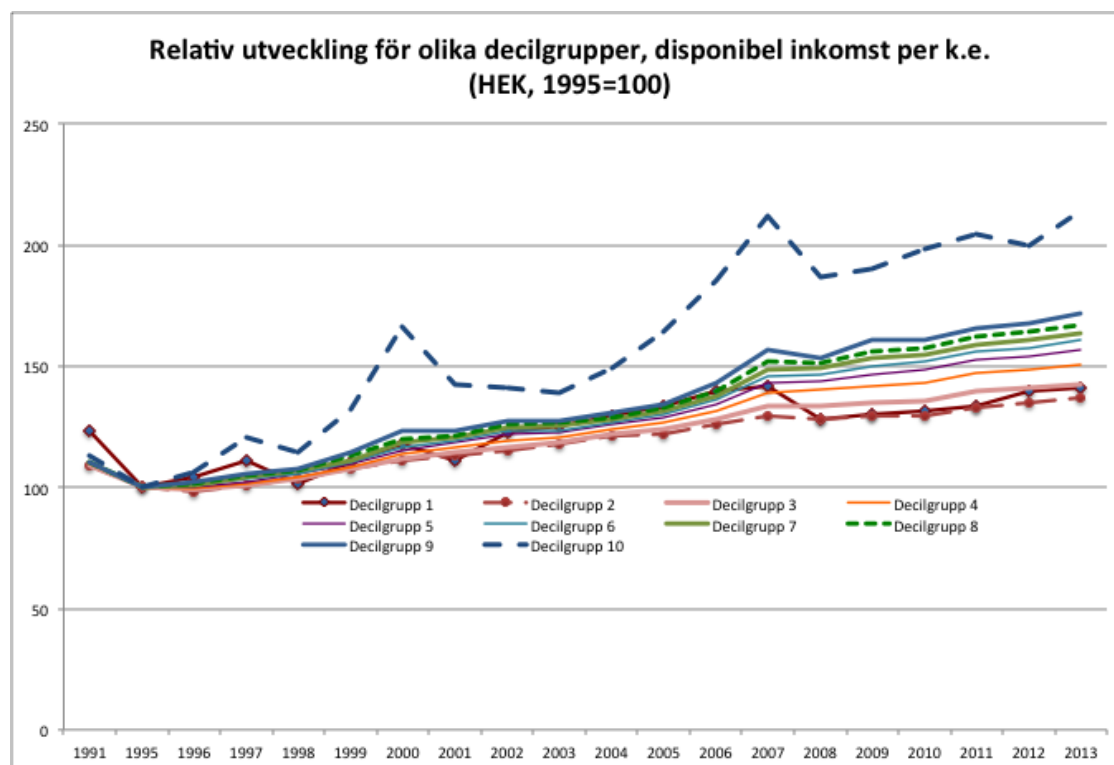

Källa: SCB, HEK (inkomster per konsumtionsenhet i familjehushåll).

Figur 7 visar den relativa utvecklingen av den disponibla inkomsten i hela fördelningen sedan början av 1990-talet. Mönstret är detsamma som i många andra länder. Inkomstökningarna tilltar ju högre upp i fördelningen man tittar. Vidare finns den klart största ökningen i den översta decilen, som i sin tur drivs mest av ökningarna i den yttersta toppen.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Figur 7. Relativ utveckling för olika decilgrupper i Sverige 1991-2013. Disponibel inkomst.

Källa: Figur från Roine (2013), data från SCB, HEK.

Om man jämför den sammantagna bilden med utvecklingen i USA (som det ofta hänvisas till i debatten) så finns ett antal viktiga skillnader. En första är den fortsatt mycket stora skillnaden i nivån på inkomstskillnaderna. Skillnaderna i Sverige ligger fortfarande på en nivå som är generellt sett lägre än de lägsta nivåer som någonsin uppmätts i USA. Enligt vissa mått ligger de på samma nivå som när inkomsterna i USA varit som jämnast fördelat. En andra viktig skillnad är att även om realinkomsterna ökat mest för de med högst inkomster också i Sverige så har realinkomsterna (och reallönerna) ökat för *alla* inkomstgrupper i Sverige. I USA har de däremot stagnerat för stora delar av befolkningen. En tredje viktig skillnad ligger i att den största delen av den ökade inkomstspridningen i Sverige kan hänföras till skillnader i kapitalinkomster (och kapitalvinster) medan lönespridningen och speciellt utbildningspremien fortsatt varit låg i Sverige.¹ Detta i kontrast till USA (och många andra länder) där ökade löneskillnader och en större utbildningspremie varit den viktigaste faktorn bakom de ökade inkomstskillnaderna.

¹ Detta betyder inte att det inte finns någon utbildningspremie, inte heller att den inte skulle ha förändrats. Även lönespridningen har ökat på lång sikt i Sverige (se t ex Lindquist, 2005, Gustavsson, 2006) men en större del av förändringen i inkomstskillnader kommer ifrån annat än denna lönespridning. Internationellt sett är utbildningspremien fortsatt låg i Sverige (Björklund et al, 2010).

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

3. Har globaliseringen påverkat inkomstfördelningen?

Det finns en stor forskningslitteratur som försökt hitta generella mönster mellan globalisering och inkomstskillnader under de senaste 200 åren. Sammantaget är sambandet minst sagt oklart. Det bekräftas också av ekonometriska studier på historiska data (se t ex Roine, Vlachos och Waldenström, 2009).

Tabell 3: Inkomstfördelningens utveckling (inom och mellan länder) 1820–2000.

Period	Global trend	Inkomstskillnader <i>mellan</i> länder		Inkomstskillnader <i>inom</i> länder	
		Trend	Globaliseringseffekt	Trend	Globaliseringseffekt
1820–1914	Större inkomstskillnader.	Större inkomstskillnader.	Länder som deltar i globaliseringen drar ifrån de som inte deltar. Bland dem som deltar sänker migration inkomstskillnaderna mer än vad kapitalflöden ökar dem, dvs. minskade skillnader mellan de länder mellan vilka produktionsfaktorer rör sig.	Ingen tydlig trend.	Ökade inkomstskillnader i den ”nya världen” minskade skillnader i den ”gamla världen”, i huvudsak drivet av stora migrationsflöden från den ”gamla” till den ”nya världen”.
1914–1950	Ingen tydlig trend.	Större inkomstskillnader.	Avtagande konvergens mellan de länder som varit globaliserade.	Mindre inkomstskillnader (inom OECD).	Ingen tydlig effekt.
1950–2000	Något större inkomstskillnader.	Något större inkomstskillnader.	Minskade skillnader mellan de länder som deltar, de som inte deltar blir relativt ännu fattigare.	Mindre inkomstskillnader (inom OECD).	Ingen tydlig effekt.
1980–2000	Mindre inkomstskillnader.	Mindre inkomstskillnader	Ingen tydlig trend.	Mindre inkomstskillnader (Fattiga	Ökade inkomstskillnader (även i t ex

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

	(huvudanledning: Kina och Indien utvecklas starkt).		Kina och Indien utvecklas snabbare än övriga).		Indien, Kina och Ryssland. Dock stor variation: högre i anglosaxiska länder, lägre i Europa).
			Globaliserad varuhandel och migration har minskat inkomstskillnaderna mellan länder som deltagit i globaliseringsprocessen. De som inte deltagit har halkat efter.		
Totalt 1820–2000	Större inkomstskillnader.	Större inkomstskillnader.	Ingen tydlig trend.	Ingen tydlig effekt.	

Anm. Egen sammanställning baserad på Lindert och Williamson (2003) och Freeman (2008).

Det betyder förstås inte att inte enskilda mekanismer finns. Till stor del kan nog bristen på tydliga mönster över långa historiska perioder hänföras till att globaliseringen tagit sig olika former med olika effekt på inkomstfördelningen.

Ser man till de mekanismer som framförts som speciellt viktiga de senaste decennierna (som listades på sidan 4 ovan) påverkar dessa, enligt teorin, inkomstfördelningen på flera sätt (se Roine och Waldenström 2008 för en genomgång). Två faktorer är centrala. Den ena är övergången från råvaror och jordbruksprodukter till arbetskraftsintensiv varuexport som konkurrerar mer direkt med tillverkning i Väst. Den andra är en kraftig ökning av den globala, i huvudsak lågutbildade, arbetskraften ("The Great Doubling" som Freeman (2005) kallar det). Kombinationen av dessa båda faktorer har två tydliga effekter. För det första faller kapital/arbetskrafts-kvoten kraftigt då det globala tillskottet av arbetskraft är betydligt större än tillskottet av kapital. För det andra faller kvoten mellan högutbildad och lågutbildad arbetskraft globalt eftersom de flesta som tillkommit i arbetskraften är lågutbildade. Dessa förändringar kan förväntas gynna högutbildade och kapitalägare i Väst med ökade inkomstskillnader i dessa länder som följd. I aggregerade termer matchar detta den utveckling vi sett i OECD med en ökad kapital/inkomstkvot och en ökad avkastning på utbildning.

Men genom samma mekanismer borde lågutbildad arbetskraft gynnas mest i utvecklingsländerna med en minskad inkomstspridning i dessa länder. Det är dock inte vad vi ser i praktiken, Speciellt inte i Indien och Kina där inkomstspridningen ökat Utvecklingen matchar inte heller de enklaste modellernas prediktioner för vad som förväntas hända i termer av migrationsflöden. Här är det tydligaste mönstret att det i huvudsak är välutbildade som flyttar ifrån utvecklingsländer till väst, snarare än tvärtom (se t ex Freeman (2006)).

Den utveckling vi ser i utvecklingsländerna är mer kompatibel med modeller som fokuserar på tjänsteinnehållet i handeln. Prediktionerna i t ex Feenstra och Hansen (1996) är just att de relativt höglönade ("high-skilled") i både utvecklade och utvecklingsländer tjänar mest på ökad handel. Zhu och Trefler (2005) visar att denna typ av utveckling även kan genereras i en varuhandelsmodell där teknologisk utveckling i utvecklingsländer sker inom områden som lokalt är avancerade men i relation till utvecklade länder är relativt enkla. Även då gynnas de som lokalt sett är höglönade både i utvecklingsländer och i Väst. Grossman och Rossi-Hansberg (2008) visar dock att även inom denna typ av modeller kan effekten bli att alla i den rikare ekonomin får högre reallöner. Så blir fallet om produktivitetsvinster till följd av ökad handel även gynnar de låglönade).

Generellt gäller att entydiga slutsatser i regel saknas om komplexa fenomen som de vi har att göra med här. Beroende på vilka antaganden som görs om vad som rör sig och vad som är komplement och vad som är substitut, blir slutsatserna olika (se t ex debatten mellan Persson och Radetzki, 2006, och Bigsten och Holmlund, 2006).

Den pågående globaliseringsvågen kännetecknas bland annat av en ökad fragmentering av produktionsprocessen. Den grundas bl.a. i att många aktiviteter blivit enklare/billigare att flytta, antingen rent fysiskt eller som en konsekvens av digitaliseringen. Vilka konsekvenser fragmenteringen har på inkomstspridningen är dock inte heller entydigt. Till att börja med skapas förstas ett ökat konkurrenstryck och en försämring av förhandlingsposition för alla aktiviteter som relativt enkelt kan flyttas, men det är inte uppenbart att de uppgifter som påverkas mest alltid ligger i botten av lönefördelningen. Vinster i globaliseringsprocessen kan också höja efterfrågan på vissa uppgifter som även fortsatt kräver personlig närvaro, och dessa kan i sin tur finnas inom traditionellt lågbetalda jobb (som t ex olika omsorgsuppgifter och annan service). Sammantaget är det inte självklart hur dessa effekter påverkar fördelningen. Vidare har många pekat på vikten av positiva externa effekter av koncentration av verksamhet till en plats och komplementariteter mellan till exempel kapitalinvesteringar och arbetskraft. Om sådana effekter är viktiga så kan arbetskraften i Sverige fortsatt vara konkurrenskraftig trots att själva arbetskostnaden är betydligt mycket högre. Data på global

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

lönespridning inom smalt definierade yrkeskategorier tyder på att denna är enormt mycket större än de globala prisskillnaderna på kapital och produkter, vilket indikerar att det fortsatt finns möjligheter att upprätthålla betydande skillnader i löner mellan länder (Freeman och Oostendorp 2001, 2003).

I ett försök att sammanfatta vad olika handelsteori-modeller har för prediktioner om inkomstskillnader och hur väl dessa matchar vad vi ser i data konstaterar Easterly (2004) att ”vissa modeller funkar i vissa fall medan andra modeller funkar i andra fall”. Annorlunda uttryckt kan inga modeller fånga alla delar av utvecklingen på ett tillfredsställande sätt (Freeman 2009). Samtidigt finns en tydlig tendens mot att allt fler resonemang matchar den empiriska bilden av ökad inkomstspridning inom länder, både i rika och fattiga länder. Många modeller baserade på Melitz (2003) har tydliga prediktioner i riktning mot ökade löneskillnader och ökad koncentration av produktion till de mest framgångsrika företagen (se t ex Egger och Kreickmeier, 2009, och Helpman, Itskhoki, och Redding, 2010). Vissa av dessa har också prediktionen att arbetslöshetsnivån ökar i takt med ökad globalisering.

Slutligen finns omfattande teoretisk forskning där slutsatsen är att den som är (eller uppfattas som) bäst på sitt jobb inom vissa områden belönas mer än i proportion till hur mycket duktigare denne är (så kallade ”superstar-effekter”, baserat på Rosen, 1981). Dessa effekter förstärks mycket kraftigt när marknadens storlek ökar vilket gynnar den yttersta toppen av inkomstfördelningen. Denna litteratur har flera likheter med Melitz (2003) och dess efterföljare i att de som är ”mest produktiva” tjänar relativt mer på globalisering. Men i ”superstar” litteraturen är denna effekt koncentrerad till den allra översta delen av inkomstfördelningen. Detta matchar det empiriska faktum att den allra översta delen av inkomstfördelningen också fått mycket högre inkomstlyft än övriga de senaste decennierna (se t ex Gabaix och Landier, 2008, och Terviö, 2008). Samtidigt har många också visat att det är svårt att koppla de kraftigt ökade ersättningarna till någon observerbar faktisk högre prestation (se t ex Bertrand och Mullainathan, 2001, och Bebchuk och Fried, 2004).

Sammantaget är hela grunden till varför globalisering är positivt att integrationen skapar möjligheter att använda produktionsfaktorer där deras marginalproduktivitet är högst. Globalisering leder till ett bättre användande av befintlig kunskap och teknologi, ökad effektivitet genom ökad konkurrens, större produktutbud, och så vidare. För att detta ska komma tillstånd krävs dock omställningar som påverkar enskilda individer – och ibland väldigt många individer – genom att de t ex förlorar det jobb de haft tidigare. På kort sikt kan globalisering därför skapa problem för enskilda grupper, och givet att det kan finnas persistens i sådana omställningar för den enskilde (som t.ex. svårigheter att komma tillbaka på arbetsmarknaden om man förlorar jobbet). En oförmåga att adressera sådana problem

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

resulterar inte bara i negativa konsekvenser för de som drabbas utan kan också via politiska kanaler spilla över i efterfrågan på till exempel protektionistiska lösningar (se t ex Rodrik, 1997 och 2007, Scheve och Slaughter, 2007).

4. Vart är globaliseringen på väg och vilka slutsatser kan vi dra av det?

Utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologi som gör det möjligt att snabbt, och till allt lägre kostnad, flytta allt fler delar av produktionen vart som helst ökar konkurrenstrycket och behovet av omställningsförmåga inom alla områden. Detta har redan fragmenterat produktionsprocessen och denna fragmentering kommer troligen att öka. Finansiellt kapital kommer också fortsatt att vara, och om möjligt att bli än mer, mobilt. Även människors möjligheter att flytta förbättras kontinuerligt. Hittills har dessa flöden globalt sett mest bestått av flyktingar (som flyttar av skäl som inte är direkt relaterade till ekonomiska utfall) och av relativt högutbildade personer som flyttat till Väst. Men på sikt kommer alla människor att vara allt mer mobila (förutsatt att regleringar tillåter det). Under sådana omständigheter ställs större krav på vilka rättigheter och skyldigheter som kommer med medborgarskap respektive bostads/vistelse ort. Förhållanden som tidigare kunde antas vara relativt fasta och långvariga kan i allt större utsträckning också fragmenteras över livet och mellan platser.

Utveckling gör också att avståndet till den teknologiska fronten minskar för dagens utvecklingsländer (under förutsättning att de satsar på utbildning, vilket de gör). En sådan utveckling gör att konkurrenstrycket på sikt ökar även för högutbildade. Men samtidigt leder en relativt sett snabbare utveckling i utvecklingsländer också till att löner och andra kostnader där ökar och på sikt minskar de tidigare mycket stora kostnadsfördelarna för dessa länder. Många talar till exempel om att Kina står på gränsen till att behöva skifta modell från en i huvudsak exportorienterad tillväxtmodell till tillväxt mer baserad på inhemsk konsumtion och gradvis mer innovationsbaserad (se t ex Roine, 2015 och länkar däri om Kinas framtida tillväxt). Denna typ av förändringar har historiskt sett varit en stor utmaning för länder i motsvarande situation.

Det finns dock ingen grund för slutsatsen att den teknologiska möjligheten till ökad konvergens mellan länder automatiskt skulle leda till att alla platser "blir lika". Det finns fortsatt en tydlig tendens till att likartade produktiva aktiviteter på alla nivåer koncentreras till olika platser. Vissa platser blir globala centra för innovation eller finansiella marknader med en enorm överrepresentation av dessa aktiviteter. På motsvarande sätt finns nationella och regionala centrum för olika ekonomiska aktiviteter. Det tycks kort sagt som om kluster ökar produktiviteten hos alla enskilda delar. Att skapa förutsättningar för att vara en attraktiv miljö

globalt sett för vissa aktiviteter kommer därför bli allt viktigare. Samtidigt visar studier att konkurrenskraft kan skapas på många olika sätt (se t ex Nunn and Trefler, 2013).

I termer av effekten av teknologisk utveckling på globalisering är alltså utvecklingstrenden tydlig. Såväl varor och tjänster som personer och information blir allt mer globaliserade i bemärkelsen tekniskt enklare och billigare att flytta. Det betyder dock inte att allt kommer flytta dit det är ”billigast”. Vidare, och kanske viktigast, har globalisering en politisk dimension. Här är framtiden mindre tydlig. Globaliseringsmotstånd har funnits och ökat sedan 1990-talet och framför allt har attityden mot immigration blivit allt mer negativ i de flesta länder inklusive Sverige. I sämsta fall kan politisk otydlighet kring hur samhället som helhet gynnas av globalisering resultera i att sådana stämningar växer sig starkare.

5. Slutsatser

- Sverige är fortsatt ett mycket öppet och globaliserat land med en internationellt sett jämn inkomstfördelning.
- Den ökade inkomstspridningen i Sverige de senaste årtiondena, har inte drivits av globaliseringseffekter på löner. I den mån globaliserings-effekter ligger bakom förändringar av inkomstfördelningen i Sverige har detta skett genom andra kanaler än via lönespridning.
- Kapitalinkomsternas betydelse för inkomstspridningen har däremot ökat. Vi ser också en koncentration av inkomstökningar i den yttersta toppen av fördelningen. Detta är konsistent med vissa globaliseringsmekanismer men kan också ha andra förklaringar. Att hitta kausala effekter är i detta sammanhang svårt dels av metodologiska skäl men också för att vi helt enkelt vet för lite om sammansättningen av de ekonomiska aktiviteter som ligger bakom kapital- och toppinkomsternas uppgång.
- Blickar man framåt så kommer globaliseringens teknologiska förutsättningar fortsatt vara gynnsamma. Samtidigt kommer en relativt snabbare tillväxt i länder som Kina, Indien och andra tillväxtländer göra att de närmar sig den teknologiska fronten. Avstånden till Väst kommer visserligen fortsatt vara stora men det sker en gradvis förskjutning av den relativa konkurrenskraftens komposition. Därmed minskar deras konkurrenskraft i termer av billig arbetskraft.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

- Individens globala rörlighet är fortsatt mycket låg jämfört med varor, tjänster, teknologi och information. Migrationsflöden kommer sannolikt växa framöver, förutsatt att vi inte upplever ökade begränsningar baserade på politiska beslut. I det sammanhanget är det viktigt att skilja på arbetskrafts- och flyktinginvandring.
- Det är fortsatt viktigt att påminna sig om globaliseringens politiska dimension. Missnöje med vad som är, eller uppfattas som, dåliga utfall kopplade till globalisering kan skapa politisk efterfrågan på policy som försöker stoppa utvecklingen, vilket är potentiellt skadligt alldeles oavsett vad man tror om möjligheten (eller omöjligheten) i att göra det.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Referenser:

- Anand, S., and P. Segal, (2008). "What Do We Know about Global Income Inequality?" *Journal of Economic Literature*, 46(1): 57–94.
- Bebchuk, L.A., Fried, J. (2004). *Pay Without Performance: The Unfulfilled Promise of Executive Compensation*, Harvard University Press, Cambridge.
- Bertrand, M., Mullainathan, S. (2001). "Are CEOs Rewarded for Luck? The Ones Without Principals Are". *Quarterly Journal of Economics* 116(3), 901–932.
- Björklund, A., P. Fredriksson, J.-E. Gustafsson, och B. Öckert. (2010). "Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen?" *IFAU rapport 2010:13*.
- Dreher, A. (2006) Methodological note to Globalization Index
http://globalization.kof.ethz.ch/media/filer_public/2015/03/04/method_2015.pdf
- Easterly, W. (2006) "Globalization", entry for Palgrave Dictionary of Economics, October 2006.
- Egger, H., and U. Kreickemeier (2009), "Firm Heterogeneity and the Labour Market Effects of Trade Liberalisation", *International Economic Review*, 50:187-216.
- Feenstra, R. och G. Hanson (2001), "Global Production Sharing and Rising Inequality: A Survey of Trade and Wages", *NBER Working Papers* 8372.
- Freeman, R. B. (2005). "The Great Doubling: America in the New Global Economy", Usery Lecture, April 8, 2005. Georgia State University;
- Freeman, R. B. (2006). "People Flows in Globalization", *Journal of Economic Perspectives*, 20(2): 145-170.
- Freeman, R. B. (2008). "How does globalization affect inequality? ...let me count the ways". Opublicerat manuskript.
- Freeman R. (2010) "Globalization and Inequality". In: Salverda, W., Nolan, B., Smeeding, T.M. (Eds.), *The Oxford Handbook on Economic Inequality*. Oxford University Press, Oxford.
- Gabaix, X., Landier, A. (2008). "Why Has CEO Pay Increased So Much?". *Quarterly Journal of Economics* 123(1), 49–100.
- Grossman, G. M., och E. Rossi-Hansberg, (2006a) "The rise of offshoring: It's not wine for cloth anymore".
<https://www.princeton.edu/~erossi/RO.pdf>
- Grossman, G. M., och E. Rossi-Hansberg, (2006b) "Trading Tasks: A Simple Theory of Offshoring" *American Economic Review* 98(5):1978-97.
- Gustavsson, M. (2006). "The evolution of the Swedish wage structure: new evidence for 1992–2001", *Applied Economics Letters*, 13:5, 279-286.
- Helpman, E., O. Itzhoki, och S. Redding (2010), "Unequal Effects of Trade on Workers with Different Abilities", *Journal of the European Economic Association, Papers and Proceedings*, 8:456-466.
- Lane, P. R. och G. M. Milesi-Ferretti (2006), "The External Wealth of Nations Mark II: Revised and Extended Estimates of Foreign Assets and Liabilities, 1970-2004", IMF WP 06/69.
- Lindert, P. H. och J. G. Williamson (2003). "Does Globalization Make the World More Unequal?" i M. Bordo, A. M. Taylor and J. G. Williamson (eds.), *Globalization in Historical Perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lindquist, M. (2005). "Capital-skill complementarity and inequality in Sweden", *Scandinavian Journal of Economics*, 107, 711–35 .
- Maddison, A. (2001). *The World Economy: A Millennial Perspective*. Paris: OECD Development Centre Studies.
- Melitz, M. J. (2003). "The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity". *Econometrica* 71(6):1695-1725.
- Milanovic, B. (2012). Global Income Inequality by the Numbers: In History and Now --An Overview-- (November 1, 2012). World Bank Policy Research Working Paper No. 6259.

Underlagsrapport till analysgruppen Arbetet i framtiden

Nunn, N., and D. Trefler (2014), "Domestic Institutions as a Source of Comparative Advantage" in *Handbook of International Economics*, edited by Gita Gopinath, Elhanan Helpman and Kenneth Rogoff. Volume 4, chapter 5: 263–315.

Persson, M. och M. Radetzki (2006), "Kina, Sverige och globaliseringen", *Ekonomisk Debatt* 34(1): 5-16.

Rodrik, D. (1997), *Has Globalization Gone too Far?*, Institute for International Economics, Washington D.C.

Rodrik, D. (2007), "How to save globalization from its cheerleaders" *KSG Working Paper No. RWP07-038*.

Rogoff, K. (2014). "Where is the inequality problem?"

<http://www.project-syndicate.org/commentary/kenneth-rogoff-says-that-thomas-piketty-is-right-about-rich-countries-but-wrong-about-the-world>

Roine, J. och D. Waldenström (2008). *Globalisering och inkomstfördelning*, Rapport nr. 20, Globaliseringsrådet, Regeringskansliet.

Roine, J., Vlachos, J., Waldenström, D. (2009). "The Long-Run Determinants of Inequality: What Can We Learn from Top Income Data?" *Journal of Public Economics* 93(7–8), 974–988.

Roine, J. (2013). "Inkomstfördelning", kapitel i "Tillämpad makroekonomi", Persson, Mats, and Eva Skult (Red.), Studentlitteratur, Lund. 2013

Roine, J. och D. Waldenström (2015). "Long run trends in the distribution of income and wealth", kapitel i A.B. Atkinson & F. Bourguignon (Eds.), *Handbook in Income Distribution, vol. 2*, North-Holland, Amsterdam.

Roine, J. (2015). "Vad händer med Kinas tillväxt?", *Ekonomistas*, 2015-09-14.

<http://ekonomistas.se/2015/09/04/vad-hander-med-kinas-ekonomiska-tillvaxt/>

Rosen, S. (1981), "The Economics of Superstars", *American Economic Review*, 71(5), 845-858.

Scheve, K. F. och M. J. Slaughter (2007) "A New Deal for Globalization", *Foreign Affairs*, July/August 2007.

Terviö, M. (2008). "The Difference That CEOs Make: An Assignment Model Approach". *American Economic Review*, 98(3), 642–668.

Världsbanken (2002). *Globalization, Growth, and Poverty*. Washington D.C.: World Bank and Oxford University Press.